

Legionáři a Železnorudská vzpoura

Kdo byli historicky legionáři?

Legionáři byli profesionální vojáci starověkého Říma. Příslušníkem legie se mohl stát pouze občan římský, mladší 45-ti let, který se zavázal k 25-ti leté službě. Vojáci procházeli velmi tvrdým výcvikem. Neustále byli cvičeni v boji se zbraněmi a aby byla armáda účinná, byli schopni ujít denně desítky kilometrů. Základem úspěchu byla především disciplína a jakékoliv prohřešky byly velmi tvrdě trestány.

Československá legie

Československé legie byly dobrovolné jednotky zahraničního vojenského odboje za první světové války na ruském, italském, francouzském a jiném území.

Nejnámější byly vojenské jednotky na území carského Ruska. Jejich základ tvořila tzv. Česká družina. Tu tvořili především Češi tehdy žijící v Rusku a později také váleční zajatci. Jejimi veliteli byli Rusové. Družina nikdy nebojovala jako celek, její části byly většinou využívány k výzvědné činnosti. Družina byla 2. února 1916 přetvořena na Československý střelecký pluk a následně 19. května 1916 na Československou střeleckou brigádu. 7. ledna 1919 bylo z brigády vytvořeno Československé vojsko na Rusi, které již bylo součástí Československé armády. Československé vojsko na Rusi tvořily tři divize.

Po bitvě u Zborova (2. července 1917), ve které se československé legie vyznamenaly, zrušila ruská vláda omezení při vytváření československých jednotek a postupně vznikly další jednotky, které 9. října 1917 vytvořily československý sbor v Rusku. Koncem roku 1917 bylo v Rusku 38 500 dobrovolníků.

Ve francii v rámci cizinecké legie vznikla 31. srpna 1914 rota Nazdar! a v roce 1918 vznikla československá brigáda ve Francii, v níž bylo 9 600 vojáků.

V Itálii se jako první vytvářely v roce 1917 výzvědné oddíly, na jaře roku 1918 došlo k vytvoření československé divize a v prosinci 1918 vznikl armádní sbor. Do jednotek bylo zpočátku zařazeno asi 20 000 vojáků.

Koncem války měly jednotky československých zahraničních vojsk celkem přes 100.000 dobrovolníků – bratrů (to bylo oficiální označení příslušníků vojska).

Četař Jelínek a legionáři v Železné Rudě.

(Zpracováno na základě archivních materiálů)

30. července 1919 bylo před pražským divizním soudem na Hradčanech v Kapucínské ulici zahájeno líčení s pěti původci, hlavními osnovateli a vůdci vzpoury, tzv. Legionářů ruských v Železné Rudě. Na lavici obžalovaných usedli: četař Jelínek, střelci Majer, Hrabal, Škeřík a Astaloš. Předsedou vojenského soudu byl pplk. JUDr. Soukup, přísedícím nadporučík JUDr. Maxa a žalované hájil Ex offio Dr. Popel a Dr. Fuchs. Slova se ujal pplk. JUDr. Adam a přednesl žalobu.

22.7.1919 asi 130 legionářů 1. střeleckého praporu v Železné Rudě se rozhodlo, že vlast je v nebezpečí. Opustili stanoviště, v nichž měl podle rozkazu konat důležitou pohraniční službu, vyloupili muniční skladiště a uvěznilí své důstojníky. Obsadil nádraží v Železné Rudě pod hrozbou zastřelením přinutili přednostu stanice, aby kolem jedenácté hodiny noční vypravil zvláštní vlak do Plzně. Vzbuření vojáci svedli ještě své druhy v Nýrsku a Bystřici. Dosadili tam revoluční velitele a společně zvláštním vlakem odjeli ke Klatovům. Cestou obsazovali nádraží, telefonní stanice a telegrafní úřady a odzbrojovali četnické a policejní stráže.

V Klatovech u 14. dragounského pluku odzbrojili vzbuřenci kasárenskou stráž a přinutili vojáky, aby se k nim přidali. Do Plzně přijelo ve dvou vlcích celkem 130 legionářů a 300 vojáků, kteří se k nim přidali. Cestou získávali vzbuřenci i přízeň mnoha, zejména chudších občanů hesly o nastolení očistné diktatury a voláním po vládě tvrdé ruky v čele s Masarykem. Chtěli táhnout na Prahu a vynutit si změnu režimu. Legionáře údajně zákulisně řídilo několik bolševických agitátorů, kteří je pod záminkou udržení pořádku po údajném převratu v Čechách k výpravě svedli. V tradičně umírněné Plzni se jen řečnickou obratností sociálně demokratických předáků podařilo zabránit nejhoršímu - předejít tomu, aby se k legionářům přidala i část zdejšího dělnictva, hlavně ze Škodovky, a ozbrojených složek.

Se vzbuřenci v Plzni vyjednával pplk. Wittman a náměstek starosty a delegát Československého národního vojska v Sibiři Dr. Patejdl. Jednání se zúčastnil také zástupce ministerstva národní obrany mjr. Kopal a mjr. Sýkora a těm se nakonec podařilo vzbuřence s poukazem na nesmyslnost a trestnost jejich jednání utišit. Odpoledne odjeli vzbuřenci zpět na své stanoviště.

Zástupce žaloby uvedl četaře Jelínka jako vůdce vzpoury, střelce Majera a Hrabala jako jeho hlavní podporovatele, Škeřík a Astaloš byli revolučními veliteli v Klatovech a Bystřici.

Obžaloba je dále vinila ze zločinu vzpoury a odboje, porušení subordinační povinnosti ve strážní službě. Na jejich obhajobu bylo uvedeno, že byli nespokojeni se stravováním a že po opětovných marných prosbách o nápravu se rozhodli uspořádat prosební deputaci do Plzně a popřípadě do Prahy. Kulometry a granáty vzali s sebou, aby učinili větší dojem a účelem odzbrojování a zavírání důstojníků a policistů bylo, aby se posláni výpravy nezhatilo. Byli prý také nespokojeni s jednotlivými členy vlády.

Vzbuřenci požadovali:

- svržení rakouských neschopných důstojníků, namísto nich chtěli důstojníky svobodně volené,
- snížení nesmyslně vysokých gáží důstojnických
- početní zmenšení stávající Československé armády
- návrat ruských legionářů, a to bez odkladu
- snížení cen potravin a životních potřeb
- zrušení stanného práva

Konečný rozsudek nad původci vzpoury zněl: četař Jelínek doživotí, ostatní byli odsouzeni k mnohaletému žaláři.

Nutno dodat, že do konce roku 1919 revoltovalo na našem území ještě několik vojenských útvarů, které odmítly poslušnost velitelům

/Roman Giňa, Muzeum Šumavy Železná Ruda, doplnění a úprava textu: Mgr. Zdeňka Řezníčková, ředitelka Muzea Šumavy Sušice/